

๔๐ ปี การพัฒนาเด็กและเยาวชน
ในถิ่นทุรกันดาร

สมเด็จพระกนิษฐาธิราชเจ้า
กรมสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดา ฯ
สยามบรมราชกุมารี

สมเด็จพระกนิษฐาธิราชเจ้า
กรมสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดา ฯ
สยามบรมราชกุมารี

ทรงบรรยายเรื่อง

๔๐ ปี การพัฒนาเด็กและเยาวชนในถิ่นทุรกันดาร

ในการประชุมวิชาการเรื่องสี่ทศวรรษการพัฒนาเด็กและเยาวชนในถิ่นทุรกันดาร

ตามพระราชดำริ สมเด็จพระกนิษฐาธิราชเจ้า

กรมสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดา ฯ สยามบรมราชกุมารี

ประจำปีการศึกษา ๒๕๖๒

วันจันทร์ที่ ๑๙ ตุลาคม พ.ศ. ๒๕๖๓

ณ หอประชุมวิโรจน์มพิทักษ์

มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ วิทยาเขตเฉลิมพระเกียรติ จังหวัดสกลนคร

เมื่อปีที่แล้วก็ได้ตกลงกันว่าปีนี้ทาง สพฐ. จะเป็นเจ้าภาพจัดงาน เดิมสมัยท่านเลขาธิการบุญรักษ์^๑ บอกไว้ว่าจะขอให้พูดเรื่องเกี่ยวกับการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ก็เตรียมไว้อย่างนั้น แต่เกิดสิ่งที่ไม่คาดคิดคือการแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา ๒๐๑๙ หรือ โควิด ๑๙ ต้องเลื่อนการประชุมมาไกลถึงเดือนตุลาคม แล้วสองสามวันมานี้ก็มีคนมาบอกว่าเราจะจัดเรื่องที่โครงการ กพด. ครบ ๔๐ ปี ก็จะไปพร้อม ๆ กัน

แต่เดิมนั้นคิดว่าจะทำเน้นไปในเรื่องสุขภาพอนามัยและอาหารโภชนาการ เนื่องจากสมัยนั้นที่ได้ตามเสด็จพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวและสมเด็จพระนางเจ้าฯ พระบรมราชินีนาถ ไปในทุกแห่งของประเทศ เห็นว่าเด็กและเยาวชนประสบปัญหาเรื่องอาหารโภชนาการ และสุขภาพอนามัยมาก คิดว่าจะเริ่มต้นที่โรงเรียน มีโรงเรียนหลายสังกัดที่มาชวนทำงานด้วยกัน

---

^๑ นายบุญรักษ์ ยอดเพชร อดีตเลขาธิการคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน กระทรวงศึกษาธิการ

แต่ว่าในที่สุดทำโนโรงเรียน ตชด. สะดวกที่สุด เพราะว่ามีโรงเรียนในสังกัดไม่มากนักพอที่จะทำได้ เริ่มต้นที่ ๓ โรงเรียนก่อน ทำจนกระทั่งอยู่ตัว ตอนแรกก็ไม่ได้บอกใคร ตอนหลังมีประชุมหารือกันว่าเราจะทำยังไงดี เริ่มต้นตอนแรกมีพวกผู้ใหญ่มาช่วย ก็มีทั้งทางด้านครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยด้วย แล้วก็มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ ตอนแรกอธิการบดีสมัยนั้นเหมือนกับต่อว่าว่ามีอะไรทำไมถึงไม่คุยกันตั้งแต่ต้นจะได้ช่วย ก็เรียนท่านไปว่า ตอนนั้นเป็นเด็ก ๆ แล้วก็เริ่มงานยังไม่แน่ใจว่าการทำงานในรูปแบบนี้จะประสบความสำเร็จแค่ไหน ถ้าท่าน

มาร่วมด้วยจะเหมือนกับคบเด็กสร้างบ้านถ้างานไม่ได้ผล แต่ถ้าได้ผลดีแล้ว
จึงมาปรึกษาหารือ ฝ่ายกระทรวงศึกษาธิการก็นำไปปรึกษากับฝ่ายต่างประเทศ
ที่หาหน่วยงานต่างประเทศมาช่วยด้วย นอกจากนั้นทางกระทรวงศึกษาก็มี
หน่วยงานที่ช่วยมากคือ วิทยาลัยเกษตรชื่อเรียกสมัยนั้น แล้วต่อมาทางเกษตร
กรมส่งเสริมการเกษตรก็มาช่วยค่อนข้างจะมาก และขยายเป็นกรมต่าง ๆ
ในกระทรวงศึกษาธิการ ในกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ ถึงตรงนั้นก็ถือว่าเป็น
จุดเริ่มของ กพด.

ต่อมาเมื่อพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวรัชกาลที่ ๙ มีพระชนม์ครบ ๕ รอบ มีข้าราชการจากทาง สพล. สมัยนั้นเป็นการประถมศึกษา ท่านมาคุยด้วยอยู่หลายวัน เราจะทำให้จริงจังเป็นระบบ ไม่ใช่เฉพาะโรงเรียนในโครงการเท่านั้น จะให้ทุกโรงเรียน ก็เป็นจุดเริ่มต้นของอาหารที่ให้งบประมาณเกี่ยวกับเรื่องอาหารกลางวัน ของนักเรียนทุกสังกัด ดูการดำเนินการก็ก้าวหน้าไปเป็นลำดับ จากรายงานที่ทุกฝ่าย ส่งมาเห็นว่านักเรียนจำนวนมากมีอาหารการกินดีขึ้น ภาวะโภชนาการสุขภาพ อนามัยดีขึ้น รวมทั้งดูแลสุขภาพในด้านอื่น ๆ ด้วย บางคนจะภูมิใจว่านักเรียน มีน้ำหนักเกินเกณฑ์และอ้วน แต่จริง ๆ ก็ไม่ได้เป็นสิ่งที่น่าภูมิใจมาก เพราะว่าการมีอาหารเกินเกณฑ์นั้นอาจจะรับประทานคาร์โบไฮเดรตหรือไขมันมากเกินไป แล้วขาดโปรตีน เกลือแร่และวิตามินก็เป็นได้ และยังมีเรื่องที่ยังมีส่วนสูงน้อย ซึ่งหลายคนบอกว่าไม่เป็นไรเป็นเรื่องของกรรมพันธุ์ ซึ่งพ่อแม่ตัวเล็ก เด็กก็ต้อง ตัวเล็ก แต่ก็ไม่ใช่ว่าทุกกรณีที่เป็นอย่างนั้น ในทางวิชาการก็ถือว่าเป็นช่วงที่เราดูแล ในด้านโภชนาการยังไม่ครบถ้วน คือในระยะยาวยังไม่ได้ดูแล

นักเรียนเหล่านี้ต่อมาได้รับทุนการศึกษาเรียนต่อให้สูงที่สุดเท่าที่จะสูงได้ ตอนแรกนั้นเริ่มต้นว่าการศึกษาภาคบังคับจะเริ่มจากประถมศึกษาปีที่ ๖ ไปถึง ตอนนั้น ม.๓ และต่อมาเป็น ม.๖ และต่อไปคิดว่าตอนแรกก็เอาแค่ ม.๓ ก่อน ต่อมาก็เลื่อนเป็น ม.๖ และสุดท้ายนี้มีนักเรียนที่จบปริญญาเอกก็มี แล้วแต่กำลังความสามารถหรือความสนใจของแต่ละคน แล้วเด็กพวกนี้ก็ได้ปฏิบัติงานหลาย ๆ อาชีพตามความถนัด กลับมาเป็นครูที่บ้านเกิดหรือว่ากลับมาทำกิจกรรมชมรม นักเรียนเก่า คนที่มีทุนทรัพย์ก็มาบริจาคเงินช่วยเหลือโรงเรียนหรือรุ่นน้อง ๆ ให้พัฒนาต่อไป ก็เป็นผลของการดำเนินโครงการเหมือนกัน

ถุงยังชีพเพื่อการศึกษาพระราชทาน

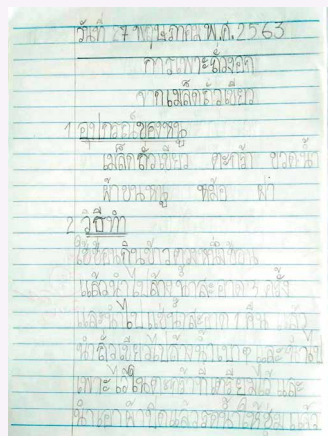
เดินเท้าเข้าหมู่บ้าน

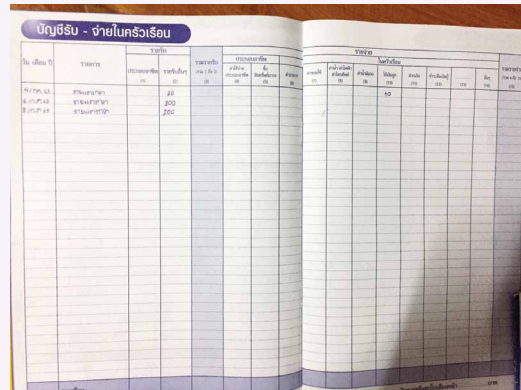

ผ่านมามีช่วงที่เกิดโควิด ๑๙ มีอะไรเกิดขึ้นมากมาย ที่น่าเป็นห่วงที่สุดคือ เรื่องของโรงเรียนที่มีหน้าที่หลักในการจัดการเรียนการสอน โรงเรียนต้องปิด และ เด็กต้องอยู่ที่บ้าน เด็กจำนวนมากในโครงการ กพด. ไม่สามารถที่จะเรียนได้ เพราะ ไม่มีคอมพิวเตอร์ ไม่มีอินเทอร์เน็ต ไม่มีโทรทัศน์ จึงนึกถึง **ถุงยังชีพเพื่อการศึกษา** ที่เคยทำตอนหน้าท่วมเมื่อสิบปีมาแล้ว มีสมุดเครื่องเขียน หนังสือที่เน้นภาษาไทย คณิตศาสตร์ เอกสารสอนเรื่อง โควิด ๑๙ เมล็ดถั่วเขียวที่จะสอนเพาะถั่วงอก เมล็ดพันธุ์พืช แล้วก็อยากจะสอนเรื่องบัญชี เรื่องสหกรณ์ที่ถือว่าเป็นหลัก ที่จะประโยชน์ได้ ของขวัญที่ให้อย่างอื่นก็มีของใช้ส่วนตัว เช่น หน้ากากอนามัย สบู่ อาหารอุปโภคบริโภค เช่น ข้าว น้ำมัน ส่วนของเกี่ยวกับความสะอาด นอกจากสบู่ ยาสระผมแล้ว ก็มีเจลล้างมือ พยายามให้แต่ละโรงเรียนมีที่ล้างมือ ถ้าเป็นช่วงที่ยังไม่มีโอกาสล้างมือ ก็เป็นเจลล้างมือ และสิ่งที่จะใช้ทำความสะอาดโต๊ะเก้าอี้ ลูกบิดประตู เป็นต้น **ถุงยังชีพเพื่อการศึกษา**นี้จะแจกจ่ายให้นักเรียนทุกคน ในพื้นที่ห่างไกล ครูจะเป็นคนนำไปให้ ส่วนมากเดินเข้าไป บางทีก็นั่งเรือ นั่งรถ เดินเข้าไปแจกที่บ้าน และไปสอน ตรวจการบ้านที่บ้านนักเรียน เขาให้ใบงานมา บางแห่งก็ลำบากเพราะไม่รู้จะเอากระดาษที่ไหนเป็นหมิ่น ๆ แสน ๆ แผ่น

กิจกรรมเรียนรู้การเพาะถั่วงอก

นักเรียนโรงเรียน ตชด.บ้านน้ำอ้อม
ช่วยผู้ปกครองปลูกพืชผัก

นอกจากถ่วงอกแล้วยังแจกเมล็ดพันธุ์ผักให้นักเรียนไปปลูกที่บ้าน เป็นอาหารในครอบครัวลดรายจ่ายเป็นรายได้ ช่วงที่ปิดโควิด ที่โรงเรียน ตชด.บ้านน้ำอ้อม นักเรียนช่วยผู้ปกครองปลูกพืชผัก ได้รับประทานด้วย และได้เอามาแบ่งเพื่อน ๆ ที่เหลือเอาไปขายราคาถูก และลงบัญชีครัวเรือนไว้ตามหลักบัญชี ขายได้เงิน ก็เอาไปซื้อข้าว แบ่งใส่กระปุกเอาไว้

ก่อนที่โรงเรียนจะเปิดเทอมพอดีได้อ่านหนังสือพิมพ์เยอรมันซึ่งมาถึงเราค่อนข้างช้า หนังสือพิมพ์เขาจะประกวดวาดภาพเรียงความให้นักเรียนทั่วโลก แต่เราส่งไม่ทันแล้ว เราเพิ่งอ่านหนังสือพิมพ์ เราก็จัดของเราเองดีกว่า ประกวดภาพวาดและเรียงความเพื่อให้นักเรียนแบ่งปันประสบการณ์ซึ่งกันและกัน ในช่วงโควิด ๑๙ ทั้งครูที่ไปแนะนำและนักเรียนทำกันได้ดีและรวดเร็วมาก แสดงถึงความพร้อมของนักเรียนและครู ผลงานของนักเรียนทั้งภาพวาดและเขียนเรื่องเรียงความนั้นมีมาประมาณ ๑,๘๐๐ ชิ้น มีอาจารย์มหาวิทยาลัยมาช่วยเป็นกรรมการ แล้วจัดประกวดกัน และได้มอบรางวัลตอนที่เราไปเยี่ยมโรงเรียนใน กทม. เมื่อดูผลงานเหล่านี้เห็นว่าเป็นงานที่ทำได้ดีมาก เข้าใจว่าตัวเองควรจะทำอย่างไรของเยอรมันเขาให้เขียนว่า เมื่อก่อนนี้ชีวิตเป็นอย่างไร เมื่อมีโควิดเป็นอย่างไร ให้อธิบายว่าในอนาคตเราจะเป็นอย่างไร พูดง่าย ๆ ว่าจะเข้าใจเรื่องของเชื้อโควิด โควิด ๒๐๑๙ เสียก่อน

นักเรียนได้รับพระราชทานรางวัล
ระดับดีเด่น จำนวน ๓๑ ราย และระดับดี จำนวน ๓๗๐ ราย
ณ โรงเรียนคลองหนองใหญ่ (ทองคำ ปานข้าวสุรณ) กรุงเทพมหานคร
วันที่ ๒๗ กรกฎาคม พ.ศ. ๒๕๖๓

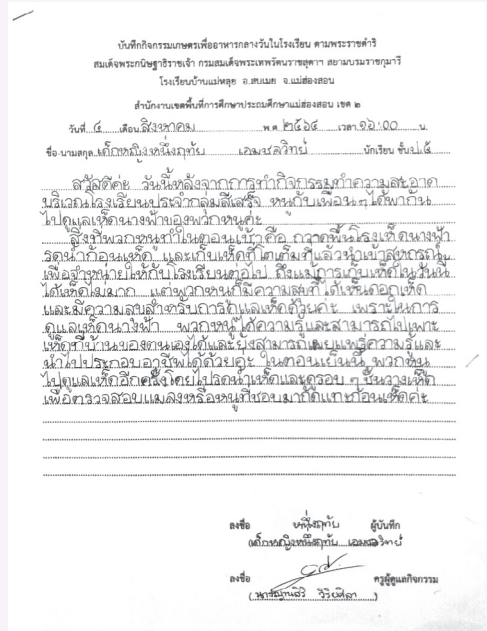

นิทรรศการการประกวดภาพวาดและเรียงความ
 น หอศิลป์วัฒนธรรมแห่งกรุงเทพมหานคร
 วันที่ ๒๕-๓๐ สิงหาคม พ.ศ. ๒๕๖๓

ในลุงยังชีพมีเรื่องนอกจากให้เรียนหนังสือแล้ว เป็นเรื่องที่สำคัญมากคือให้จดบันทึกหรือให้คัดเขียนคัดอ่าน เป็นเรื่องที่สำคัญ ซึ่งไทยเราทำได้ทำอาจจะน้อยกว่าต่างประเทศ เมื่อวันก่อนหลานชายที่เรียนอยู่ที่เยอรมันมาคุย เอางานที่เขาทำที่โรงเรียนมาให้ดู โรงเรียนเขาให้ไปไหนหรือทำอะไรเขาก็ให้เขียนจดบันทึก มีภาพวาดประกอบ หรือมีภาพถ่าย นอกจากเน้นวิชาการแล้ว ยังเน้นงานฝีมือด้วย เป็นเรื่องที่ฝรั่งเขาหักกันมาตลอดเวลา รู้สึกว่าดี ก็มาอ่าน หลานถามว่ารู้ภาษาเยอรมันด้วยหรือ ก็บอกว่าพออ่านได้บ้าง

งานฝีมือการตัดเย็บหน้ากากผ้า

จากรายงานเห็นว่า ฤกษ์ยังชีพเพื่อการศึกษาที่แจกจ่ายไปนั้นเป็นเครื่องมือที่มีประโยชน์ และยังช่วยพัฒนาความรู้และทักษะทางวิชาการและการงานอาชีพ ตลอดจนพัฒนาภาวะโภชนาการและสุขภาพอนามัยให้นักเรียนได้ในระดับหนึ่ง แต่ที่ทำได้ก็ยังมีอีกมากที่ไม่สามารถให้ทุกคนได้ ก็พยายามให้มากที่สุด ในโครงการของเรา นอกจากเงินที่มีอยู่เองก็มีหลายคนช่วยบริจาค ถือว่าเป็นงานที่เราช่วยกัน รวมทั้งท่าน รมช. ก็ช่วยบริจาคด้วย

โรงเรียนส่วนใหญ่อยู่ในชุมชนที่ใกล้บ้านนักเรียน ที่บางโรงเรียนก็จัดนักเรียนและจัดคุณครูมาดูแลแปลงผักบ้าง แต่บางโรงเรียนก็ไม่ได้ทำเลย เพราะไม่เข้าใจว่าจะเอาอย่างไรดี เหมือนว่าไม่ให้เข้าโรงเรียนก็ไม่เข้า ซึ่งค่อนข้างจะเป็นปัญหา เมื่อกลับมาก็ต้องปรับปรุงทำแปลงผัก ทำคอกสัตว์ใหม่ที่เสียหาย มีบางโรงเรียนครูบอกว่าเขาจะเป็นครูหลังม้าแต่ไม่ได้ขี่ม้าจริง ๆ ซีมอเตอร์ไซด์ไปดูแลเด็ก ๆ ตามบ้านหรือว่านั่งรถไป มีครูหลายท่านทั่วประเทศบอกมาว่าจะทำเป็นโรงเรียนต้นแบบที่จะผลิตอาหารชุมชน อย่างโรงเรียน ดชด. ค่อนข้างจะพร้อมที่จะทำอาหาร

ในโรงเรียนหลายๆ โรงเรียนที่ไม่มีคุณครูเกษตรจึงทำให้ทำได้ยาก เลยขอให้กลุ่มทหารพันธุ์ดี คือทหารพันธุ์ดีนี้ใคร ๆ นี่ถือว่าเป็นพันธุ์ของทหาร ฟังแล้วก็เข้าใจจริงๆ เป็นทหารที่เป็นคนดี เป็นคนมีความสามารถ และมีพันธุ์พืชที่ดี พันธุ์สัตว์ที่ดี ปรับปรุงดินให้ดี ปรับปรุงระบบน้ำให้ดี ก็เข้ามาช่วยกัน จนป่านนี้ก็ยังมีอยู่ และรายงานทุกวันว่าเขาเหล่านั้นได้ทำอะไรบ้างกับครูและนักเรียน บางทีก็ไปปรับที่เปลี่ยนแปลงทำเลไร่ บ่อปลา ช่วยทำความสะอาดโรงเรียน ประกอบอาหารให้เด็กสร้างที่พักครู สร้างห้องน้ำ ครูก็พาทหารพวกนี้เข้าไปรู้จักบ้านนักเรียน และสอนให้นักเรียนและผู้ปกครองทำงานต่าง ๆ เหล่านี้โดยตรง

เรื่องโภชนาการสุขภาพอนามัย คือเรื่อง **พลศึกษา** ก็ได้ทำ ช่วยให้ สอดคล้องกับเรื่องอาหารที่รับประทาน ให้ออกกำลังกายถูกต้องสอดคล้องกัน เรื่องของอนามัย ตอนแรกทำเด็กวัยเรียนประถมศึกษา ต่อมาเมื่ออาจารย์หลายท่าน แนะนำว่าต้องทำชั้นเด็กเล็กและชั้นอนุบาลด้วย ต่อมาก็ยังไม่พอ ต้องเด็กแรกเกิด ถึงประมาณ ๓ ขวบ ก่อนเข้าโรงเรียนเด็กเล็กและชั้นอนุบาล ก็พยายามไปดูอนามัย พวกนั้น แต่ท่านก็ตอบมาว่าให้ดูหญิงมีครรภ์ด้วย อันนี้ชักเริ่มลำบาก ที่ทำตอนแรก ค่อนข้างจะหนักใจว่าจะดูไม่ออกว่าใครตั้งครรภ์ใครไม่ตั้งครรภ์ในที่สุดก็พยายาม ร่วมมือกันทางด้านสาธารณสุขก็พอจะทราบ และช่วยกันดูแลด้านอาหาร

และโภชนาการ ก็แก้ไขเรื่องปัญหาทุพโภชนาการได้ ต่อมาได้รับคำแนะนำอีกว่า ต้องก่อนที่จะตั้งครรภ์ จะทำยังไง สุขภาพอนามัยส่วนบุคคลอันนี้ยิ่งยาก แต่ก็เพราะว่า นักเรียนที่เราสอนมีจำนวนมากที่เป็นเด็กเล็ก ยังไม่ตั้งครรรค์อีกนาน ที่นี้ก็เรื่อง อีกกลุ่มหนึ่ง เป็นเด็กวัยรุ่นเด็กมัธยม เด็กวัยรุ่นเราเป็นกลุ่มที่เขาจะถูกหละเลย ในเรื่องสุขภาพอนามัยหรืออาหาร ถือว่าโตแล้วดูแลตัวเองได้ แต่ที่จริงแล้วยังไม่ถึง ที่จะดูแลตัวเองได้ดี ก็ต้องพยายามดูแลสุขภาพอนามัยด้วย เราจะดูเรื่องซึ่งน้ำหนัก วัดส่วนสูง เพราะตัวเลขที่ซึ่งวัดมาเป็นตัวเลขที่มีความหมาย หากตัวเลขวัดมาผิด ก็จะทำให้แปลผลคลาดเคลื่อนได้ ทำให้ไม่รู้สถานการณ์โภชนาการที่แท้จริง

เรื่องความสะอาดนั้นจะสำคัญที่สุดสำหรับหอพักนักเรียนกินนอน เราก็จะมีโรงเรียนของ สพฐ. ที่มีนักเรียนจำนวนมากต้องมาพักอยู่ที่โรงเรียน ก็พยายามที่จะแก้ไขปรับปรุง โรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลาม สามเณรที่อยู่วัดก็ต้องปรับปรุงกันไปถึงวัด เรียกว่ารวมทั้งของส่วนตัว เสื้อผ้า ผ้าปูที่นอน ปลอกหมอน ผ้าห่ม มุ้งหมอน ซักให้สะอาด ไม่มีกลิ่นเหม็นอับ อยู่ในระยะเว้นห่างเพื่อป้องกันโควิด อย่างนี้เป็นต้น ก่อนโรงเรียนเปิดเทอม เจ้าหน้าที่ของโครงการก็จะไปดูอนามัยสิ่งแวดล้อมว่าโรงเรียนขาดเหลืออะไร ก็จะแก้ไขพัฒนาปัญหา เช่นว่าบางที่อาจจะขาดน้ำสะอาด เป็นเรื่องที่แก้ไขยากที่สุด ก็พยายามทำ

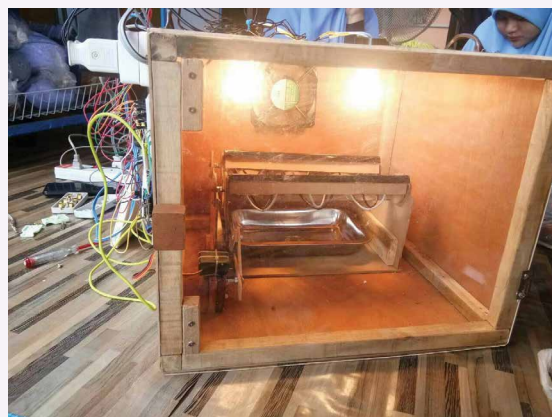

ส่วนอีกอย่างจะต้องเรียกว่าเกี่ยวกับสุขภาพ คือในโรงเรียน ตชด. มีสุขศาลา เป็นการรักษายาบาลทางไกล ซึ่งติดต่อไปถึงโรงพยาบาลได้ ยังดีที่โรงเรียน ตชด. เข้าไปปฏิบัติงานแล้วก็ได้ช่วยรักษา ได้รักษาชีวิตของคนหลายคน ยังมีเรื่องที่ช่วยในท้องพยาบาล มีเรื่องกระทรวงสาธารณสุขได้มาคัดกรองพัฒนาการของเด็ก โดยกรมสุขภาพจิต เมื่อคัดกรองแล้วก็ได้พัฒนาซึ่งได้ผลดีเกินคาด

เรื่องคุณภาพการศึกษา คือ เรื่อง**พุทธิศึกษา** เราต้องให้ความรู้ให้มากขึ้น ฝึกสมอง ที่ว่ายังใช้ความคิดวิเคราะห์กันไม่ได้ดี แล้วก็คิดว่าวิธีการที่จะแก้ได้ดีที่สุดคือทำโครงการวิชาการ เช่น โครงการวิทยาศาสตร์ จะบูรณาการกับศิลปกรรม และอื่น ๆ ก็พยายามหาวิธีการต่าง ๆ แม้แต่การศิลปะ ศิลปะการฟ้อนรำ ศิลปะพื้นบ้าน พวกนี้เป็นเรื่องการศึกษา ตอนหลังนี้มีเรื่องวิทยาศาสตร์ เช่น ที่เด็กสนใจกันมาก มีกระดานที่เรียกว่า kidbright เป็นบอร์ดสมองกลฝังตัว ให้เด็กได้ศึกษาเรื่องปัญญาประดิษฐ์ เรื่อง AI เรื่องพวกนี้ เด็กเขาจะมีโครงการ ที่ใช้ร่วมกับเรื่องของเกษตรกรรม เรื่องการถนอมอาหาร และเรื่องอื่น ๆ อีกมาก ตามจินตนาการ และวิชาการที่เขาได้เรียนจากวิชาอื่น ๆ มา

เมื่อวันที่ ๒๘ กันยายน^๑ ก็ได้ไปเยี่ยมโรงเรียนตำรวจตระเวนชายแดน บ้านปากลา ที่จังหวัดอุบลราชธานี ถือว่าเป็นการเดินทางไปเยี่ยมโรงเรียน ตชด. ครบ ๑,๐๐๐ ครั้งพอดี ได้มีการจัดงานเฉลิมฉลองกัน

^๑ ๒๘ กันยายน ๒๕๖๓

ที่ผ่านมาเรื่องคุณภาพการศึกษาพยายามที่สุดในเรื่องการอ่านออกเขียนได้ เพราะการอ่านออกเขียนได้เป็นพื้นฐานของทุกเรื่อง วิชาสาระอื่น ๆ ก็ต้องอาศัยการอ่านออกเขียนได้ถึงจะทำให้ศึกษาฟังได้รู้เรื่อง อย่างที่ **สพฐ.** ไปเยี่ยมโรงเรียนแห่งหนึ่งซึ่งตอนนั้นไม่ได้ไปดูกิจการศึกษารอก แต่ว่าไปดูปัญหาโรงเรียนถูกน้ำท่วม ต้องช่วยแก้ไขให้ใหม่ มีเด็กในชั้นเล็ก ๆ บางคนมีปัญหาอ่านเขียน แต่คนที่ช่วยแก้ไขปัญหามากกลายเป็นครูคณิตศาสตร์ ท่านก็คิดโจทย์เลขที่ช่วยให้เด็กหัดอ่านเขียนไปในตัว คือสอนทั้งคณิตศาสตร์สอนทั้งภาษาไทยไปด้วย ก็ถือว่าเป็นวิธีการที่ดี

หลายโรงเรียนยังมีอุปกรณ์ไม่พอ ทั้งทีวี จานดาวเทียม กล้องรับดาวเทียม หรือว่าคอมพิวเตอร์ ก็พยายามช่วยจัดหาเท่าที่ทำได้ แต่ช่วงปิดเทอมก็จะลำบาก ครูนักเรียนไม่กล้าเข้าโรงเรียน แม้แต่หนังสือห้องสมุดก็ยังหยิบไม่ได้ ส่วน**โรงเรียนพระปริยัติธรรม** ช่วงนั้นก็หยุดเรียนเช่นกัน ก็ช่วยกันถวายเงินให้พระอาจารย์ไปดูแลนักเรียนที่ต้องไปอยู่ตามวัดที่ตัวเองบวช ได้อาศัยเรื่องของทีวี เพราะว่าทีวีหาง่ายกว่าคอมพิวเตอร์ ได้ซื้อ smart TV แจกไปที่วัดที่มีสามเณรจำพรรษา เด็กในชุมชนที่

ไม่ได้เรียนหนังสือก็มาขอเรียนด้วย ตอนซื้อเจ้าของบริษัทที่วิทราบเรื่องก็เลย
บริจาคให้ แล้วก็มีคนมาร่วมบริจาคให้ด้วย สามเณรก็ได้เรียนตามระบบ DLTV
และยังได้เรียนอีกหลายวิชาโดยการที่ใช้เสียบ thumb drive ได้ ก็เสียบวิชาต่าง ๆ
เช่น วิทยาศาสตร์ คณิตศาสตร์ บาลีที่เณรควรจะเรียน มีบาลีไวยากรณ์
และหลักสัมพันธ์ สอนแปลพระธรรมบท อรรถกถา เป็นต้น

โรงเรียน สพล. และโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามในภาคใต้ก็ได้จัดการเรียนการสอนทางไกลแบบสื่อสารสองทาง โดยมีโรงเรียน มอ.วิทยานุสรณ์ เป็นโรงเรียนต้นทาง และโรงเรียนอีกหลาย ๆ โรงเรียนเป็นโรงเรียนปลายทาง นักเรียนได้เรียนกับครูที่ตรงสาขา ที่สำคัญที่สุดคือโรงเรียนเหล่านี้ไม่มีห้องปฏิบัติการทางวิทยาศาสตร์ ก็ไปปรับปรุง และโรงเรียน มอ.วิทยานุสรณ์ ก็ได้ช่วยให้นักเรียนได้ทำแล็บ ปกตินักเรียนจะเรียนกับทางหนังสือ ก็ได้พัฒนาศักยภาพในการเรียนรู้สาระหลักได้ดีขึ้นมาก ขณะนี้ได้เล่าเรื่องนี้ให้ท่านรองคณบดีรศ.ดร.รังสรรค์ รัตนสุวรรณ ซึ่งเคยเป็นรัฐมนตรีศึกษาได้เข้าใจเรื่องแบบนี้ ท่านก็ไปดูที่โรงเรียน แล้วก็นำไปจัดให้มีโรงเรียนต้นทางอีกหลายแห่ง

เรื่องของศูนย์การเรียนรู้ชุมชนชาวไทยภูเขา เป็นเรื่องการศึกษาครอบครัวแบบ และการศึกษาตามอัธยาศัย มีครูอาสาได้บรรจุเป็นข้าราชการและมีความมั่นคง ในชีวิตหลายคน แต่เดิม กศน. จะสอนการศึกษาผู้ใหญ่ให้พูดอ่านเขียนได้ แต่ว่า ตอนหลังครูก็จะเก่งในทางสอนเด็กมากกว่า พยายามชวนท่านว่าให้กลับไปสอน ทั้งเด็กทั้งผู้ใหญ่ กลายเป็นว่าเด็กก็ช่วยครูสอนปู่ย่าตายายตัวเองด้วย ก็เป็น หลักสูตรทบทวน เพราะผู้ใหญ่หลายคนเรียนมานานแล้วลืมไปแล้ว นอกจากนั้น ก็สอนวิชาชีพเช่นเรื่องของการสร้างป่า สร้างรายได้ ก็เป็นงานที่สำคัญของ กศน.

โรงเรียนในสังกัดกรุงเทพมหานคร ตอนนั้นสัก ๑๐ กว่าปีมาแล้ว ก็บอกว่า แม้จะอยู่ในกรุงเทพฯ ก็อยากเข้าโครงการด้วย ก็มาร่วม มีความก้าวหน้ามากขึ้น ดันปีนี้ก็ขยายเพิ่มอีก เวลาเยี่ยมก็ใช้วิธีเยี่ยมไปตามจุด แล้วบางโรงเรียนและโรงเรียนที่อยู่ใกล้เคียงก็มาพบ มารายงานการปฏิบัติงานไปด้วย ช่วงที่ปิดเรียน นักเรียนก็ออกตามผู้ปกครองไปเรียนไปไหน ครูแถวนี้ก็พยายามติดตามนักเรียน ได้ทราบว่านักเรียนได้ไปเรียนที่โรงเรียนอื่น

โรงเรียนและศูนย์ส่งเสริมพัฒนาเขาเรียกว่าเด็กวัยเตาะแตะในสังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น แต่ก่อนเรียกกันว่าโครงการตัวมดเต็มเลียงเตาะแตะ คือ ผู้สูงอายุมาอาสาสอนหรือดูแลเด็กเล็ก ซึ่งบางที่พ่อแม่ไปทำงานอยู่ต่างจังหวัดหรือทำงานกรุงเทพ ฯ แต่ท่านตัวมดเต็มพวกนี้หลัง ๆ บางทีก็สนใจเกี่ยวกับการฝึกอาชีพมาก เช่น ทอผ้า และทอได้ดีมากก็มี นอกจากที่ขายดีมากคือผ้าเหมือนผ้าผวยหรือผ้าห่มแล้ว ก็ยังต้องซื้อมาใช้เวลานานาวได้ดีมาก แต่ว่าเจรจากันว่าเราจะผลิตเวรมาเลียงเตาะแตะบ้าง และช่วงที่ว่างก็ไปทำทอผ้าและทำกิจกรรมที่มีรายได้อื่น ๆ ก็จะมีเรื่องของท่านตัวมดเต็มเหล่านี้ เช่น ตามองไม่ค่อยเห็น ก็ตรวจตาแล้วแจกแว่นตา มีบางคนตาดีไม่บกพร่องอะไรแต่น้อยใจที่คนอื่นเขาได้แว่นตา คนที่ตาดีไม่ได้ก็เลยต้องให้เป็นกำลังใจ ให้แว่นที่ไม่มีกำลังขยายใส่ จะได้เหมือนกับคนอื่น

ศูนย์ส่งเสริมและพัฒนาเด็กวัยเตาะแตะ สังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

โรงเรียนในสังกัดองค์การปกครองส่วนท้องถิ่น

การเพิ่มโอกาสทางการศึกษา ได้พยายามหาพื้นที่ให้นักเรียนได้เรียนจากประถมศึกษาไปจนถึงมัธยมศึกษา ในกรณีล่าสุดที่ทางกระทรวงศึกษาธิการ คือ กศน. ได้ช่วยมาก ก็คือโรงเรียน ตชด. บ้านแม่กลองดี ตำบลโมโกร อำเภ่อั้มฉาง ตอนแรกคิดว่าจะทำโรงเรียน ตชด. มัธยมเหมือนบางแห่ง แต่ทางโรงเรียน ตชด. มีครูไม่ครบ แต่ก่อนต้องไปเรียนที่โรงเรียนอัมฉางวิทยาคม เป็นโรงเรียนมัธยมประจำอำเภอ ต้องเดินทางมากกว่า ๓๐ กิโลเมตร หรือต้องไปอยู่โรงเรียนประจำ ทำให้ต้องห่างครอบครัว ที่โรงเรียนอัมฉางวิทยาคมก็เป็นโรงเรียนที่มีนักเรียนจำนวนมาก หอพักจำกัด สร้างเท่าไรก็ไม่พอ ทาง สพฐ. ก็จับโรงเรียนโมโกรวิทยาคมอยู่ที่ตำบลโมโกร ก่อนที่จะสร้างเสร็จ ครูจากโรงเรียนอัมฉางวิทยาคมเดินทางมาช่วยสอนนักเรียนมัธยม โดยใช้โรงเรียน ตชด. บ้านแม่กลองดีไปชั่วคราวก่อน

ส่วนเรื่องงานอาชีพและสหกรณ์ เป็นเรื่อง**หัตถศึกษา** คือการใช้ฝีมือ เป็นการใช้ฝีมือสัมพันธ์กับ**พุทธศึกษา** คือใช้สมอง ใช้สมองกับมือให้สัมพันธ์กัน สำหรับเด็กเล็กเป็นการใช้กล้ามเนื้อมัดเล็กให้ฝึกงานละเอียดได้ เป็นประโยชน์ กับการเขียนหนังสือในอนาคต ฝึกนิสัยความอดทนและสมาธิ เมื่อเรียนระดับ ประถมศึกษา มัธยมศึกษาให้มีความรู้และทัศนคติที่ดีในการทำงาน

งานอาชีพมีหลายอย่าง ที่ทำด้วยตัวเองได้และที่เราเห็นมากคือ เรื่องการเกษตร งานช่างต่าง ๆ เมื่อนักเรียนมีความรู้ก็ถ่ายทอดให้ครอบครัวของตัวเองและในชุมชนต่อไปได้ เมื่อทำอาชีพก็ต้องเกี่ยวข้องกับการค้าขายการทำธุรกิจสมัยนี้ก็ทำด้วยคอมพิวเตอร์ เด็กต่าง ๆ โดยเฉพาะเด็กวัยรุ่นเขาทำได้และขายแล้วก็ไปทำช่วยกับชุมชนและครอบครัวได้ ก็ยังเห็นว่าระบบสหกรณ์นี้เหมาะสมที่สุด

ศิษย์เก่าหลายคนออกไปประกอบอาชีพและรวมกลุ่มกันตั้งเป็นสหกรณ์ และฝึกปฏิบัติจริงในโรงเรียนและฝึกทำธุรกิจการบัญชี ก็ต้องได้รู้ว่าฝึกความโปร่งใส ความซื่อสัตย์ มีจิตสาธารณะคิดถึงส่วนรวม มีเด็กเล่าว่าผู้ปกครองมีอาชีพในการขายของ แต่ก็มีซื้อของมาขาย ซื้อมา ขายได้ก็ขายไป ขายหมดก็ซื้อใหม่ ไม่เคยรู้เลยว่าตัวเองได้เงินเท่าไรหรือเสียเงินไปเท่าไร เมื่อนักเรียนเรียนสหกรณ์เรื่องพวกนี้ทำให้ช่วยได้มาก เป็นการพัฒนา**จริยศึกษา**ร่วมไปด้วย เพราะเรามีโครงการสหกรณ์ที่เรียกว่าสหกรณ์คุณธรรม คือนักเรียนจะลงบัญชีเอง หยิบของจะเอาอะไรก็หยิบเอง จ่ายเงินเอง ลงบัญชีเอง ไม่ต้องมีคนมาควบคุม เท่าที่ทดลองมาหลายปี ไม่มีเงินหาย แต่ถ้าเด็ก ๆ ที่ยังลงทะเบียนไม่ได้ น้อง ๆ อนุบาล พี่ ๆ ที่เป็นเวรก็ช่วยกัน

มกราคม ๒๕๕๕

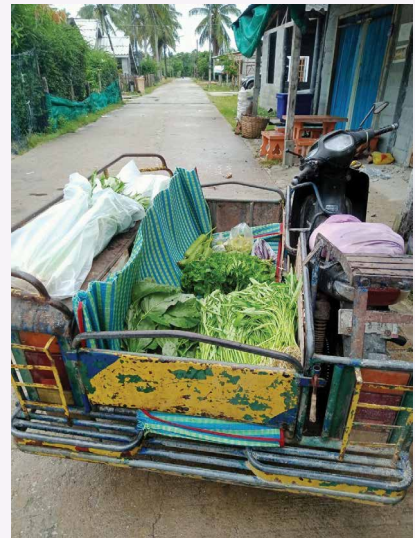
วันที่	ผลที่ได้	ฝากขาย	ถอนเงิน	กำไร	กำไรสุทธิ	กำไรสุทธิ
1 ม.ค. 55	53	51	-	2	นิชา	ดี
2 ม.ค. 55	31	10	20	-	นิชา	ดี
3 ม.ค. 55	45	45	-	-	นิชา	ดี
4 ม.ค. 55	50	50	-	-	นิชา	ดี
5 ม.ค. 55	49	48	-	1	นิชา	ดี
6 ม.ค. 55	50	50	-	-	นิชา	ดี
7 ม.ค. 55	61	60	-	1	นิชา	ดี
8 ม.ค. 55	57	55	-	2	นิชา	ดี
9 ม.ค. 55	44 (44)	24 (24)	20 (20)	-	นิชา	ดี
10 ม.ค. 55	53	52	-	1	นิชา	ดี
11 ม.ค. 55	50	50	-	-	นิชา	ดี
12 ม.ค. 55	52	50	-	2	นิชา	ดี
13 ม.ค. 55	51	51	-	-	นิชา	ดี
14 ม.ค. 55	61	60	-	1	นิชา	ดี

การขยายการพัฒนาจากโรงเรียนสู่ชุมชน ปัจจุบันโรงเรียนหลายแห่งมีการทำโครงการเขาเรียกว่าโครงการข้อ ๗ นี่คือการขยายการพัฒนาจากโรงเรียนสู่ชุมชน อันนี้ได้ประโยชน์มากตอนช่วงโควิด เพราะว่าถ้าโรงเรียนเข้าไม่ได้ก็ไปทำในชุมชนก่อน ที่เห็นชัดมากคือด้านการเกษตรหลาย ๆ เรื่อง โรงเรียนผลิตกล้าไม้ เก็บเมล็ดพันธุ์ พันธุ์ข้าวก็แจกจ่ายให้ราษฎรทำการเกษตร ปลุกพืชและเลี้ยงสัตว์เท่าที่ไปถามมามีรายได้ค่อนข้างสูง ด้านสุขภาพอนามัย นอกจากเผยแพร่เรื่องสุขภาพอนามัยในโรงเรียน พยายามทำเรื่องน้ำสะอาด แก่เรื่องป้องกันสารเคมี ปะปน ป้องกันเชื้อแบคทีเรียต่าง ๆ คือ รักษาความสะอาดไปให้ชุมชนเข้าใจด้วย โรงเรียนกับชุมชนก็เกื้อหนุนกันด้วยแล้ว ยังมีเรื่องสหกรณ์ให้ทำบัญชีที่พยายามเน้นบางแห่งชุมชนจะเข้าไปในห้องสมุดแล้วก็มาเป็นสมาชิกห้องสมุด เอาหนังสือไปอ่าน โดยเฉพาะอย่างยิ่งศิษย์เก่า ทำให้ไม่ลืมหนังสือ โรงเรียนนี่ก็ทำเรื่องทหารพันธุ์ดีก็เอามาเลี้ยงเปิด เลี้ยงไก่ เลี้ยงปลา เลี้ยงหมู เลี้ยงแพะ เลี้ยงกบ เลี้ยงกระต่าย มีผัก มีข้าว มีผักทั้งเป็นชุมทั้งเป็นแปลงผัก เรื่องพวกนี้ก็เข้าชุมชน

เรื่องทรัพยากรธรรมชาติสิ่งแวดล้อมตามที่ท่านเลขาบุญรักษ์ขอไว้ เป็นเรื่องที่อยู่ในเป้าหมายการพัฒนาโรงเรียน จะคู่กัน **การพัฒนาทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมกับการพัฒนาด้านอนุรักษ์วัฒนธรรม** ทำมาเรื่อย ๆ ช่วงแรกที่ทำเมื่อ ๔๐ ปี ปัญหาที่เราจะเห็นเหมือนกับขัดแย้งกันคือด้านเกษตรกรรมกับด้านทรัพยากรธรรมชาติ เราต้องพยายามไม่ให้มีการตัดไม้ทำลายป่า เผาป่า ไร่เลื่อนลอย บางคนก็เอาไม้ไปใช้ ต้องพยายามสอนนักเรียนให้ฟัง เพราะหวังว่าเมื่อโตขึ้น นักเรียนจะได้พิจารณาว่าการทำลายป่านั้น เป็นการทำลายสมบัติของโลกและของชาติ โลกกับชาติอาจจะไกลตัว ไม่น่าสนใจ ที่จริงคือสมบัติของตัวเอง นั่นแหละ

ป่าดิบก็มีความหลากหลายทางพันธุกรรม มีต้นไม้ใหญ่น้อยหลายชนิด เป็นที่อาศัยของสัตว์ใหญ่น้อยที่ล้วนแต่พึ่งพาอาศัยกัน มีต้นไม้มากอากาศจะเย็นลง เรื่องนี้เป็นเรื่องที่พิสูจน์ได้ เพราะว่าเคยไปวัดอุณหภูมิต่างๆ เช่นในศูนย์ศึกษา เพื่อการพัฒนาหลายแห่ง เช่น ที่ห้วยฮ่องไคร้ จังหวัดเชียงใหม่ ก็วัดอุณหภูมิ ตั้งแต่ต้นที่ไม่มีต้นไม้เลย โกรนไปหมด มาตอนนี้อุณหภูมิลดไปมาก เท่ากับ อากาศเย็นลง ทำให้ไม่ขาดน้ำ จึงเรียกกันว่า **ป่าต้นน้ำ** เมื่อมีฝนตกลงมา ป่า ช่วยรักษาน้ำไว้ รากของต้นไม้โดยเฉพาะอย่างยิ่งพืชพื้นเมืองเป็นรากที่แข็งแรง ยึดดินไว้ไม่ให้ถล่มลงมาให้เป็นอันตราย พืชเป็นอาหาร เป็นยา เหมือนกับบางที่เป็นซูเปอร์มาร์เก็ตของหมู่บ้าน มีทุกอย่าง และมีประโยชน์อื่น ๆ

สมัยสมเด็จพระบรมชนกนาถิเบศร รัชกาลที่ ๙ ทรงสอนให้ปลูกป่า ๓ อย่าง ประโยชน์ ๔ อย่าง ป่าไม้กินผล ไม้ใช้สอย ไม้เศรษฐกิจ อย่างที่ ๔ ไม้เหล่านี้อจะช่วยอนุรักษ์ดินและน้ำ

การปลูกป่าแบบญี่ปุ่นมิยาวากิ คือ ศาสตราจารย์มิยาวากิที่ไปสอนและไปพบท่านที่ญี่ปุ่น ท่านอยู่ที่ Yokohama แต่ว่าเวลานี้ก็ชรภาพมากแล้วก็ได้ไม่ได้ทำงานอะไร ตอนแรกท่านบ่นว่า โอ๊ย คนอะไรไม่ดี ถามว่าฉันไม่ดียังไง ท่านบอกว่า ดูแต่ดาวเทียมอยู่ในห้องแล็บ เปล่า ไม่ได้ดูดาวเทียมอยู่ในห้องแล็บอย่างเดียว ออกมาดูป่า ดูนดิน ดูน้ำด้วย ถึงได้เอามาดูว่าสอดคล้องกับดาวเทียมหรือเปล่านั้น ท่านบอกว่าถ้าอย่างนั้นใช้ได้ ก็ไม่โกรธแล้ว การปลูกป่าจะพยายามปลูกป่าเหมือนกับ ป่าจริง ๆ คือ ไม่เรียงเป็นแถว และให้มีระดับเรือนยอดต่าง ๆ กัน ตามระบบนิเวศของป่าไม้ธรรมชาติในท้องถิ่นนั้น ถ้าให้ดีอายุของกล้าไม้ที่เรามาปลูกก็ควรจะให้ ต่างกันจะได้มีตลอดเวลา เหมือนอย่างเช่นการปลูกพืชผักเพื่อให้มีกินตลอดปี โดยไม่ปลูกทีเดียวพร้อมกันทั้งหมด จะทยอยปลูก เด็กนักเรียนก็ได้เข้าใจในโอกาสที่เหมาะสมแนะนำให้นักเรียนและผู้ปกครองปลูกป่า และก็นักกล้าไม้มาสนับสนุน

ปลูกป่า ๓ อย่าง ประโยชน์ ๔ อย่าง

ปลูกป่าแบบมิยาวากิ

ทรัพยากรธรรมชาติที่สำคัญที่จะกล่าวถึงต่อไปคือ**ทรัพยากรน้ำ** ที่ผ่านมาสองปีมานี้ฝนไม่ค่อยจะตกต้องตามฤดูกาล มีปัญหาในการเพาะปลูก บางพื้นที่ก็น้ำท่วม บางพื้นที่ก็น้ำแล้งและน้ำท่วมไปพร้อมๆ กัน การอนุรักษ์น้ำมีอยู่หลายวิธีในระดับใหญ่ คือการทำอ่างเก็บน้ำชลประทานระดับใหญ่และระดับกลาง การปลูกต้นไม้เพื่อให้เกิดความชุ่มชื้น ต้นไม้ พืชที่ยึดหน้าดินไว้ไม่ให้ดินกล่มลงไปในแหล่งน้ำ ทำให้แหล่งน้ำตื้นเขิน พืชเล็กที่รากตรง ยาว และแข็งแรงรักษาดินและน้ำไว้ได้ดี อีกอย่างที่เป็นที่รู้จักกันดีคือหญ้าแฝก เราต้องเลือกพืชที่ปลูกให้เหมาะสมกับจำนวนน้ำที่ดีด้วย บางที่ทำอ่างเก็บน้ำหรือกักน้ำเอาไว้ มาหลาย ๆ ปีให้หลังน้ำไม่พอ ปัญหาอย่างหนึ่งก็คือปลูกพืชที่ใช้น้ำมาก ทำให้น้ำที่มีอยู่ไม่พอ ต้องหาน้ำหรือว่าต่อท่อมาจากที่อื่น พื้นที่บางแห่งไม่เหมาะสมที่จะทำอ่างเก็บน้ำ ที่ทำได้ก็คือการขุดสระหรือขุดลอกแหล่งน้ำที่มีอยู่แล้ว เรียกว่าแก้มลิง หรือสระที่มีขุด บางแห่งก็มีเจอน้ำมาก เจอตาน้ำ บางสระมีน้ำน้อยและขุ่น ก็กำลังศึกษาดูว่ามีตัวแปรอย่างไรที่ทำให้น้ำมีคุณภาพดีและมีปริมาณมาก เรื่องน้ำอีกลักษณะหนึ่งคือ บ่อบาดาลหรือบ่อน้ำใต้ดิน แหล่งตื้นบางแห่งก็ขุดเจอน้ำ บางแห่งก็ขุดไม่เจอ ก็กำลังดูว่าตัวแปรที่ทำให้น้ำที่มีปริมาณพอเพียงและคุณภาพดีคืออะไร

แหล่งน้ำที่ใช้เป็นน้ำดื่ม ประกอบอาหาร ก็ต้องไม่มีโรคไม่มีพยาธิไม่มีสารเคมีที่เป็นอันตราย สารพวกนี้มักมากับสารเคมีอุตสาหกรรมหรือสารเคมีทางการเกษตร หรือที่มีสายแร่ที่มีอยู่ตามธรรมชาติ ก็พยายามแก้ไขบางอย่าง เช่น การกรอง น้ำบริโภคใช้กรองและต้ม ต้องต้มพอเดือด บางแห่งที่ไปแนะนำต้มเป็นชั่วโมง ๆ จะไม่เหลือน้ำอยู่ในหม้อเลย มีคนเผลอแบบนี้ด้วย ก็พยายามให้ต้มพอสมควร

สอนนักเรียนให้เป็นเยาวชน คือเป็นนักชลประทานรุ่นเยาว์ โรงเรียน และหน่วยงานต่าง ๆ โดยเฉพาะอย่างยิ่งกรมชลประทานจัดหลักสูตรอบรมเรื่อง การประหยัดน้ำ การดูแลรักษาฝายหรือแหล่งน้ำ

การทำปุ๋ยและน้ำหมักชีวภาพ

เรื่อง**ทรัพยากรดิน** ถ้าดูแลบำรุงดินเป็นอย่างดี จะทำให้ดินอุดมสมบูรณ์ เหมาะสำหรับเพาะปลูก เถ่าที่ทำกันมาคือปลูกพืชสลับ ไม่ปลูกอย่างเดียวซ้ำซาก ปลูกพืชบำรุงดิน เช่น พืชตระกูลถั่วสลับด้วย เช่น ปอเทือง ถั่วเขียว ถั่วพุ่ม

นอกจากวิธีที่กล่าวมาแล้ว ก็จะศึกษาดินลักษณะต่าง ๆ มีวิธีบำรุงดินต่าง ๆ กรมพัฒนาที่ดินมีคำแนะนำดี ๆ ให้ เช่น จุลินทรีย์หลายชนิด สารที่เรียกว่า พด. มีหลายชนิดที่คุณสมบัติไม่เหมือนกัน ที่ตรวจดิน การทำปุ๋ย การทำน้ำหมักชีวภาพ สารกำจัดศัตรูพืชที่ไม่เป็นอันตรายต่อสิ่งแวดล้อมและสุขภาพของคน นอกจากเจ้าหน้าที่ของกรมแล้วยังฝึกหัดอาสาสมัครให้ปฏิบัติงานที่เรียกว่าหมอดินอาสา ถ้าเป็นเด็กเรียกว่ายุวหมอดิน นอกจากนั้นการป้องกันการกัดเซาะของดิน เช่น ทำทางให้น้ำไหล ใช้น้ำยาแฝกซึ่งเป็นพืชที่มีระบบรากแข็งแรงยาวทะลุดินที่แข็งแรงได้ ป้องกันน้ำเซาะ

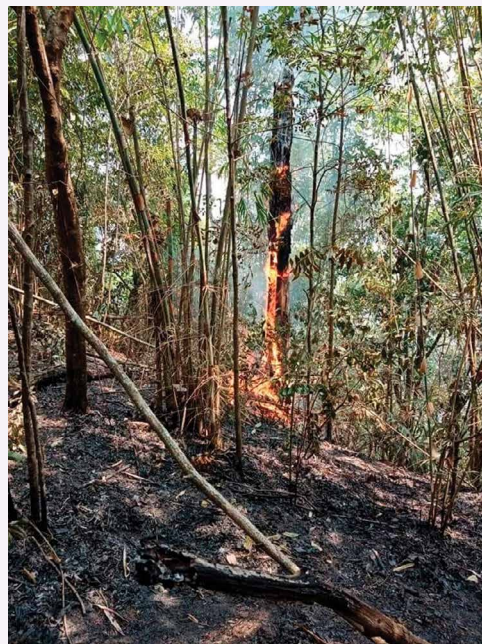

การฝึกอบรมให้ครูจากภูฏานเรื่อง การตรวจดิน เพื่อนำเอากลับไปสอนนักเรียนต่อไป

ภูมิอากาศ เดียวนี้ก็จะได้ยินเสมอว่าพຽ່ນน้ำอากาศเปลี่ยนแปลงไปจากเดิม ในเรื่องความร้อนความหนาวที่กล่าวกันว่าฝนไม่ตกต้องตามฤดูกาล ทำให้ไม่สามารถปลูกพืชที่เคยปลูกได้ ทำให้เกิดศัตรูพืชที่ไม่เคยมีมาก่อน

ความร้อน นอกจากจะมีผลทางการเกษตรแล้ว ยังทำใ้หนองประเทศไทย ทำใ้หน้าแข็งและหิมะที่อยู่ขั้วโลกละลาย เขว่กันว่่าน้ำทะเลจะสูงขึ้นอีกหลายเมตร ประเทศที่เป็นเกาะแบน ๆ ก็จะถูกน้ำท่วม

การแก้ไขเรื่องนี้ทำยาก ต้องคิดในระยะยาว สร้างชุมชนที่มีคุณธรรมจริยธรรม เห็นแก่ส่วนรวม เช่น ไม่เผาป่า เผาไร่นา แก้ปัญหารถพ่นควันดำ เป็นต้น เคยไปเจอ นาที่อยู่ใกล้ ๆ โรงเรียน เขาเผาหาไฟที่เผานาก็แลบเข้ามาในโรงเรียน มาเผาเล้าไก่ ทั้งเล้าเลย ที่รู้ว่ามีถูกไฟเผาเพราะว่าไปดูบัญชีของโรงเรียน ปรากฏว่าทำไมขาดทุนมาก ในเรื่องไก่ เพราะว่าไก่ถูกเผาไปหมดแล้ว ไม่ทราบว่าจะไปทำไ้ก่อบฟางหรืออะไร หรือเปล่า ก็ต้องพยายามแก้ไขเรื่องนี้

ไบโอแก๊สหรือพลังงานชีวภาพ

เรื่อง**พลังงาน**ก็เป็นเรื่องที่ยาก แต่ก็เป็นที่รักที่ต้องอนุรักษ์อย่างยิ่ง เรามีน้ำมันและก๊าซธรรมชาติ แต่ก็ไม่พอใช้เอง ต้องใช้พลังงานทางเลือก เช่นที่เรียกว่าไบโอแก๊สหรือพลังงานชีวภาพ ใช้มูลสัตว์หมัก ต่อต่อมาใช้นุ่นต้ม ใช้พลังงานลม พลังงานแสงอาทิตย์ ซึ่งเวลานี้พลังงานแสงอาทิตย์กำลังเป็นเรื่องที่หน้าจับตามองที่สำคัญมาก แต่ปัญหาคือว่าเราใช้ไฟฟ้ามากขึ้น เนื่องจากแต่ก่อนนี้ใช้เป็นแสงในการป้องกันความมืด แต่เดี๋ยวนี้มีไฟฟ้าต่าง ๆ มากมายที่จะต้องไฟฟ้าแล้วพลังงานแสงอาทิตย์นี้ก็ต้องดูแลเรื่องแบตเตอรี่ให้ดี บางคนก็ใช้แบตเตอรี่ได้นาน เพราะว่าสามารถดูแลรักษาได้ดี บางคนดูแลไม่ดี เดี่ยวเดี๋ยวก็เสื่อมคุณภาพ

นอกจากนั้นยังมีพลังงานใช้แรงคน เช่น ปั่นจักรยานสูบน้ำ เห็นตามโรงเรียน เขาให้เด็กอ้วน ๆ ไปขี่จักรยานสูบน้ำ นับว่าได้ประโยชน์ ๒ อย่าง คือออกกำลังกาย เพื่อลดพุงด้วย ตอนนี้ใช้เครื่องใช้ไฟฟ้าต่าง ๆ เช่น เครื่องคอมพิวเตอร์ เคยไปแจกคอมพิวเตอร์ที่โรงเรียน เขาบอกใช้ได้เฉพาะหน้าแล้ง หน้าฝนใช้ไม่ได้ ส่วนอีกโรงเรียน ใช้พลังงานใช้ได้เฉพาะหน้าน้ำ หน้าแล้งใช้ไม่ได้ อย่างนี้เป็นต้น

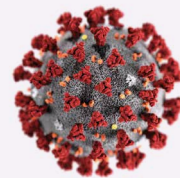
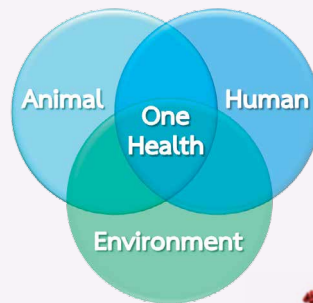

อากาศ ก็เป็นทรัพยากรสำคัญ แต่ก่อนไม่ค่อยมีปัญหามากนัก ต่อมา มีการเผาป่าและในเมืองรถยนต์ปล่อยควัน เป็นอันตรายต่อสุขภาพ มีผู้ค้นคว้า เรื่องฝุ่นขนาดเล็กที่เรียกว่าพีเอ็ม ๒.๕ ที่มีปัญหาต่อสุขภาพ ทางเดินหายใจ ผิวหนัง ระบบสมอง หัวใจและหลอดเลือด พาสารพิษเข้าร่างกาย เวลาเป็นมาก ๆ เราก็ต้อง ใส่หน้ากากแบบนี้ มีคนเอาหน้ากากมาให้แล้วก็เหลือ ช่วงนี้น้ำกากหายาก ก็ไปค้น ของเก่า ๆ มาใส่ได้ ตอนนี้ไปศึกษาฟังวิทยุ อ่านหนังสือ เรามีฝุ่นที่เรียกว่า พีเอ็ม ๐.๑ ยิ่งมีขนาดเล็กกว่าพีเอ็ม ๒.๕ คนก็ไม่ได้ศึกษากันอย่างแพร่หลายว่าจะมีผลอย่างไร ต่อร่างกาย และป้องกันอย่างไร อาจจะต้องจำชื่อนี้ไว้ แล้วก็ฟัง ๆ เอาไว้

มีเรื่องที่เคยได้อ่าน เป็นบทความจากหนังสือพิมพ์ภาษาเยอรมัน คือ Die Zeit เขากล่าวว่าโลกเรานี้มีโรคระบาดใหญ่กันหลายครั้ง ส่วนใหญ่เป็นโรคที่ติดมาจากสัตว์ เป็นเพราะการจัดการเลี้ยงสัตว์สุลักษณะไม่ดี เป็นสัตว์ที่ยืนใกล้ ๆ กัน เลี้ยงในปริมาณแน่นเกินไป โรคกระจาย เชื้อแบคทีเรียต้านยาปฏิชีวนะ และเป็นโรคของสัตว์ที่ติดต่อกับมนุษย์ได้ เช่น โรค SARS โรคหวัดนก เป็นต้น ดังนั้นจึงต้องเน้นย้ำและสอนนักเรียนในโรงเรียนเรื่องสุขภาพสัตว์ ต้องดูแลคอกสัตว์โรงเรียนให้สะอาดด้วย

ตลาดค้าสัตว์ป่า ที่เอามากิน ผู้ขายจับใส่กรงซ้อน ๆ กัน ถ่ายมูลบ่อเกิดไวรัส มนุษย์ติดได้ นำโรคใหม่ ๆ เข้ามา

การที่นำโรคระบาดเข้ามาใน ปัญหานี้ อย่างหนึ่งคือการทำลายพื้นที่ธรรมชาติ เช่น ไวรัสชนิดหนึ่ง มาจากค้างคาวแอฟริกาในป่าลึก เข้าร่างกายคนทำให้คนเป็นโรคที่แอฟริกาเรียกว่าอีโบล่า ค้างคาวนี้มีอันตรายมากเป็นโรคอีโบล่าทำให้คนตายมากมาย เด็กเอาค้างคาวมาเล่น กินผลไม้ที่ค้างคาวกินเหลือ ถางป่าสร้างบ้านในที่ ๆ ค้างคาวเคยอยู่ เอเชียกับแอฟริกาที่จะมีปัญหาแบบนี้ สัตว์อีกชนิดที่เป็นพาหะนำโรคคือ ลิงชนิดต่าง ๆ นักวิชาการฝรั่งเศสศึกษาเชื้อโรคที่อยู่ในลิงหลายชนิดในป่าแอฟริกา จะแพร่มาสู่ค้างคาว บางทีก็เข้าสู่อูฐ อย่างที่โรคที่เขาเรียกว่า MERS ที่มาจากตะวันออกกลาง เป็นโรคติดแบบนี้ จากค้างคาวมาสู่อูฐ ค้างคาวพวกนี้เขามีเชื้อโรค ถ้าไม่ป่วยไม่เป็นโรสบายดีก็อยู่กันได้ แต่พอเข้าคนปั๊บจะป่วยหนักเสียชีวิต

องค์การอนามัยโลกจึงกำหนดเรื่องที่เราเรียกว่า **สุขภาพหนึ่งเดียว** หมายถึง สุขภาพคน สุขภาพสัตว์ สุขภาพของโลกนี่คือสิ่งแวดล้อม ก็เป็นหนึ่งเดียว ต้องดูแลทุก ๆ อย่างด้วยกัน อีกอย่างคือไม่ว่าคนชาติไหนก็เป็นสุขภาพหนึ่งเดียว ดูแลสุขภาพสัตว์ สุขภาพคน สุขภาพของสิ่งแวดล้อม ถ้าเราไปยุ่ง เปลี่ยนแปลงระบบนิเวศ รุกป่าก็จะเป็นอันตราย ถึงเราจะเลี้ยงสัตว์ ต้องเลี้ยงให้สะอาด เป็นที่สำคัญ เรื่องการบ้านของอาจารย์บุญรักษ์ก็ขอจบแค่นี้

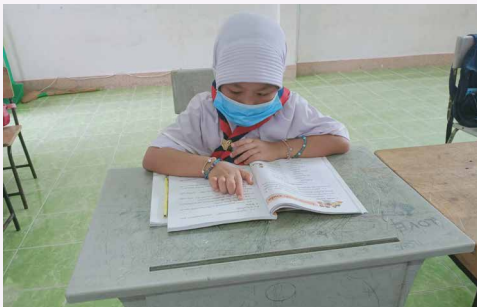

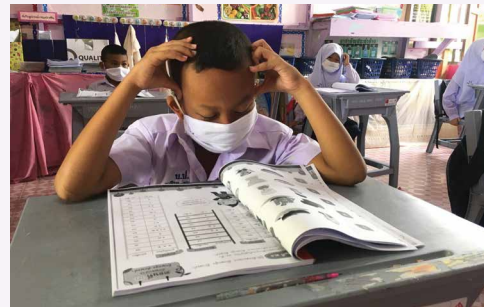
สรุปว่า ศิษย์ของเราบรรจุเป็นครู สพล. ก็มาก จะเป็นกำลังสำคัญส่วนหนึ่งในการทำงานในทศวรรษใหม่ต่อไป **การเป็นครู ต้องเป็นแบบอย่างที่ดีแก่ศิษย์** ต้องมีสุขภาพแข็งแรงทั้งกายทั้งใจ มีศีลธรรมที่ดีงาม ต้องใฝ่รู้ รู้จักการอ่าน แสวงหาความรู้ใหม่ ๆ เพื่อพัฒนาตนเองอยู่ตลอดเวลา ให้ทันกับการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว ในอนาคตเราก็ไม่รู้ว่าจะมีอะไรเกิดขึ้นอีก ก็ค่อนข้างหนักใจ มีคนขอให้พูดเรื่องวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีในอนาคต ในปัจจุบันยังไม่ค่อยทราบเลยให้พูดในอนาคตอีก ส่วนมากเรายังไม่รู้ว่าอะไรจะเกิด ไม่เพียงเฉพาะอาชีพครูเท่านั้น อาชีพอื่น ๆ ก็ต้องพยายามหาความรู้เพิ่มเติม

ดังนั้นแนวทางที่จะเดินทางในทศวรรษใหม่ จึงต้องเตรียมเด็กของเรานักเรียนของเราให้เป็นแบบอย่างที่ดี พร้อมด้วยพุทธิศึกษา จริยศึกษา หนักศึกษา และพลศึกษา ต้องมีทักษะพื้นฐานที่โบราณเรียก สุ จี ปุ ลิ “สุ” คือ ฟัง “จี” คือ พอฟังแล้วก็ต้องคิดตาม “ปุ” คือ พอฟังแล้วยังไม่เข้าใจต้องถาม “ลิ” คือ ลิขิต เมื่อถามเสร็จแล้วคิดแล้ว ก็จดเอาไว้เพื่อให้ติดตัวไป สามารถเอาข้อมูลมาใช้ได้ตลอดเวลา เมื่อสำเร็จการศึกษาระดับสูงยิ่งขึ้น สามารถประกอบอาชีพมีรายได้เลี้ยงตนเอง เป็นที่พึ่งของครอบครัว สร้างชุมชน นำประเทศให้ก้าวสู่ออนาคตอย่างมั่นคง และพร้อมจะร่วมมือกับชุมชนระหว่างประเทศ

ตอนนี้ถ้ามีอะไรที่เป็นอุปสรรคต่อการเล่าเรียนเป็นเรื่องที่สำคัญมาก เพราะเมื่อเรามีความรู้สามารถที่จะทำอาชีพที่ดีได้ ที่มีประโยชน์ ช่วยตัวเองและช่วยสังคมอย่างที่กำลังมาแล้ว ไม่ให้ไปทำเป็นมิจฉาชีพ หรืออาชีพที่ผิด ๆ แล้วก็ในเรื่องที่ว่าต่างชาติลงทุนหรือไม่ลงทุนในประเทศ มีความรู้สึกที่ไม่ใช่ที่เขาพูดกันว่าค่าแรงเราแพง เขาเลยไปลงทุนที่อื่นที่ค่าแรงถูก ได้ไปคุยกับผู้จัดการโรงงานชาวอเมริกัน เขาย้ายเข้ามาในประเทศไทย เขาบอกว่าคนไทยมีความรู้ เช่น วิศวกรเป็นวิศวกรที่เก่งมีความสามารถอย่างมาก ถ้าเราไม่เรียนหนังสือ ไม่พยายามปรับปรุงตัวเอง เขาออกไปไม่ใช่เพราะว่าเขากลัวความแพงของค่าแรงเรา แต่เพราะเราทำให้เขาเห็นว่าเราไม่มีความสามารถ เรื่องนี้เป็นเรื่องที่สำคัญที่เราต้องสร้างความสามารถในตัวเองไว้หรือความสามารถของเยาวชนรุ่นหลัง ประเทศเราก็จะเจริญรุ่งเรือง มั่งคั่ง ก็ขอจบไว้แค่นี้

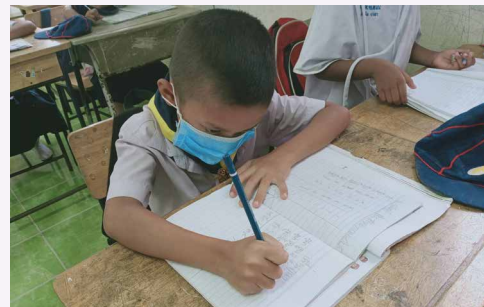
“สุ” คือ พัง

“จิ” คือ คิด

“ปุ” คือ ทาม

“ลิ” คือ จด

ภาพกิจกรรมการจัดประชุมวิชาการ
เรื่องสี่ทศวรรษการพัฒนาเด็กและเยาวชนในถิ่นทุรกันดาร
ตามพระราชดำริ
สมเด็จพระกนิษฐาธิราชเจ้า
กรมสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี
ประจำปีการศึกษา ๒๕๖๒
วันที่ ๑๘-๑๙ ตุลาคม ๒๕๖๓
ณ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์
วิทยาเขตเฉลิมพระเกียรติ จังหวัดสกลนคร

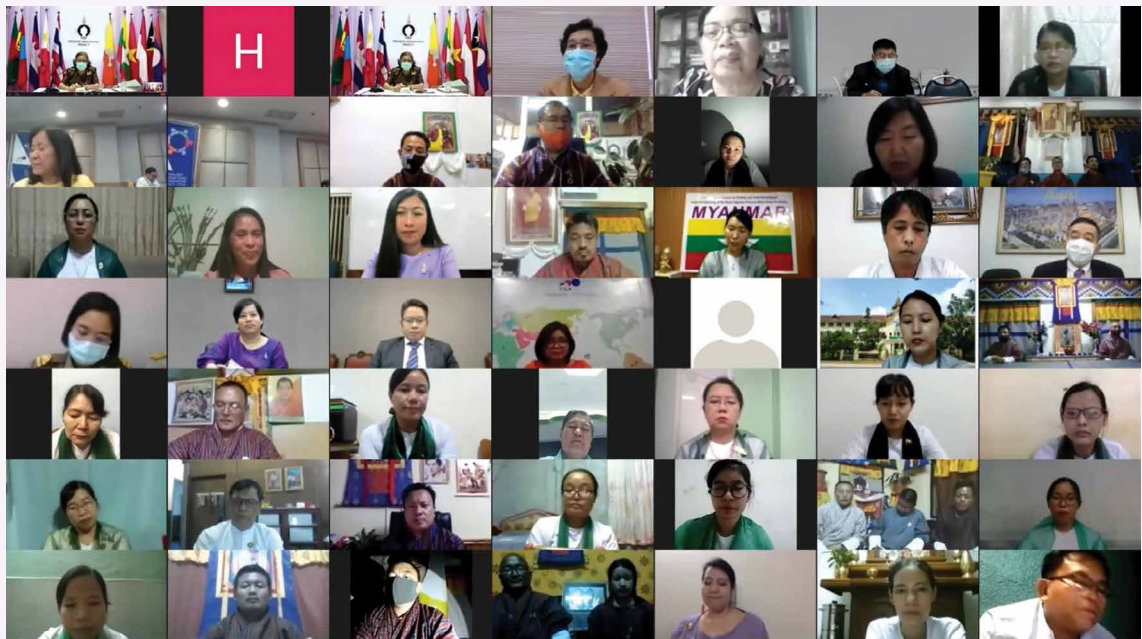

การประชุมวิชาการร่วมกับโรงเรียนในโครงการ กพด. ต่างประเทศ
ผ่านสื่ออิเล็กทรอนิกส์ (ออนไลน์)

ISBN

๙๗๘-๖๑๖-๗๙๗๕-๕๓-๕

จัดพิมพ์โดย โครงการส่วนพระองค์สมเด็จพระกนิษฐาธิราชเจ้า
กรมสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี
สวนจิตรลดา พระราชวังดุสิต กรุงเทพฯ ๑๐๓๐๓
โทรศัพท์ ๐ ๒๒๘๒ ๖๕๑๑, ๐ ๒๒๘๑ ๓๙๒๑
โทรสาร ๐ ๒๒๘๑ ๓๙๒๓
www.psproject.org

พิมพ์ครั้งที่ ๑ พฤศจิกายน ๒๕๖๔

จำนวน ๒,๐๐๐ เล่ม

พิมพ์ที่ บริษัท ภาพพิมพ์ จำกัด
๔๕/๑๒-๑๔,๓๓ หมู่ ๔ ต.บางขุน อ.บางกรวย
นนทบุรี ๑๑๑๓๐
โทรศัพท์ ๐ ๒๘๗๙ ๙๑๕๔-๖

